

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Федотов Н. О.	Принцип бунбу рьодо (文武両道) та роль поезії у формуванні військової культури Японії	118
Янак Д. Д.	Самохідні штурмові гармати Вермахту	127

Методика навчання історичних дисциплін в закладах освіти

Половенко Н. А.	Використання історико-порівняльного методу на уроці всесвітньої історії на тему «Виховання та освіта цивілізації майя до та після конкістадорів»	133
Плаксива В. О.	Методичні особливості використання сторітелінгу під час вивчення історії розвитку техніки	136

13. Нукария К. Религия самураев. Исследование дзэн-буддийской философии и практики в Китае и Японии. СПб: Наука, 2003. 245 с.
14. Сато Х. Самураи: история и легенды. СПб.: «Евразия», 1999. 416 с.
15. Сиба Ё. Тикубасё // Кодекс бусидо. М.: Эксмо, 2007. С. 285 – 307.
16. Синкокинсю: Японская поэтическая антология XIII века. М.: Корал Клуб, 2000. В 2 т. Т.1. 280с.

Науковий керівник: Добролюбська Ю. А., д. філос. н., професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Янак Д. Д.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

“САМОХІДНІ ШТУРМОВІ ГАРМАТИ ВЕРМАХТУ”

В часи Другої світової війни всі її учасники застосовували різні зразки бронетехніки на полі бою. Це були середні, важкі танки, самохідні зенітні установки, САУ тощо. Були САУ особливого класу - самохідні штурмові гармати. Вони були призначені для того, щоб підтримувати наступ піхоти та підтримка танків. Але самохідні штурмові гармати також самі могли ефективно боротися з ворожою піхотою та танками. Однією з таких сау була Stug III.

Варто трохи розповісти про історію створення цієї сау. В 1937 році було створено перші 5 одиниць цієї сау нульової серії на шассі танка Т-3. Ці сау мали в якості головного озброєння коротку 75-мм гармату Stuk 37. САУ цієї серії не приймали участь у боях, оскільки вони використовувалися для випробувань на полігонах. Невідомо, чи пішла би САУ у серійне виробництво, якби не наполегливість Манштейна, який вважав, що самохідна артилерія необхідна, на противагу думці Гудеріана, який вважав, що танк кращий за САУ, і необхідності в штурмових гарматах немає. Але в кінцевому результаті наполегливість Манштейна дала свої результати - САУ пішла в серію. Перші моделі САУ А,В,С,Д,Е - мали коротку 75-мм гармату, таку саму, як на перших модифікаціях танка Т-4. Після вторгнення в СРСР виявилось, що 75-мм гармтата Stuk 37 малоефективна проти ряднських Т-34 та КВ-1. Перші сау мали броню в 50 мм, що не захищало від гармат Т-34 і КВ-1. З моделі F сау почали встановлювати

довгу 75 мм гармату Stuk 40, яка могла пробивати більше 100 мм броні. Сау з новими гарматами стали виготовляти з весни 1942 року. Найбільш масовою моделлю САУ була модель G, якої було виготовлено понад 7000 одиниць. Ця модель мала вже 80 мм броні, 75 мм гармату, але вже з довжиною ствола у 48 калібрів. Ця модель мала дистанційно керований кулемет MG-42. Штурмові гармати з довгою гарматою тепер виконували в основному протитанкові ролі. Піхота лишилася без засобу вогневої підтримки та прикриття.

Для підтримки піхоти фірмі Алкет дали замовлення на створення САУ зі 105-мм гаубицею. В 1942 році було створено 9 перших прототипів, які використовували для випробувань. Серійно цю САУ почали виготовляти з березня 1943 року. Головним озброєнням була 105-мм гаубиця StuH 42, яка могла вести вогонь бронебійними, фугасними та кумулятивними снарядами. Боезапас САУ складав 36 пострілів роздільного заряджання. До кінця війни було виготовлено 1299 одиниць цієї сау, за іншими даними - 1311 одиниць. Крім цього, деяка кількість сау була перероблена у вогнеметні версії.

З 1943 року штурмові гармати стали виробляти на шасі танка Т-4, оскільки завод фірми Алкет було знищено нальотом авіації, тому виробництво перенесли на заводи фірми Крупп, яка виробляла танки Т-4. Всього САУ цієї моделі було зроблено 1163 одиниці. І сумарно, якщо враховувати всі модифікації САУ, то вийде майже 12 тисяч одиниць, що робить цю САУ найбільш масовим зразком бронетехніки Вермахту[1. с. 3 -14].

Щодо бойового застосування, то ця САУ воювала до самого кінця війни та стала найбільш ефективним засобом знищення ворожої бронетехніки в німецькій армії. САУ входили в дивізії - 22 одиниці у кожному: по 7 самохідок на одну батарею та одна одиниця - для командира дивізіону. Під час нападу на СРСР згідно плану “Барбароса” Вермахт мав 12 дивізіонів САУ, а загальна кількість штурмових гармат була майже 300 одиниць, і їх використовували на найбільш важливих ділянках фронту. Особливо багато штурмових гармат було на початку війни в дивізіях “Лейбштандарт СС Адольф Гітлер”, “Дас Райх” та “Велика Німеччина”. Особливо проявили себе ці гармати під час битви за Курськ та біля Ржева. Німецькі екіпажі підпускали радянські танки впритул а потім знищували. Наприклад 667 дивізіон до 1944 року знищив понад 1000 радянських танків. Ще одним яскравим прикладом є Демянський котел в березні 1942 року, коли німці деблокували кільце оточення зсередини та ззовні. Особливо проявила тоді себе дивізія “Мертва голова”. Чимало штурмових гармат було під час битви за Сталінград, але дуже багато САУ тоді було знищено, в основному з короткими

гарматами. Найбільше сау було використано під час Курської битви, коли штурмовими гарматами посилювали танкові частини. В 44 - 45 роках частини, оснащені Stug III, воювали з великою результативністю. Корсунь-Шевченківська операція, Курляндія це наочно підтверджують, оскільки там було чимало частин самохідних штурмових гармат, на рахунку яких були сотні знищених танків[2.с. 37 - 46].

В 1944 році в Рейху створили ще одну штурмову гармату. Ця штурмова гармата була створена на шасі важкого танка Тигр. Ця штурмова гармата класу самохідних мортир була призначена для руйнування будівель одним влучанням. Але іноді їй доводилося боротися з танками. Це штурмова гармата Штурмтигр. Про неї далі піде мова.

Бої в Сталінграді показали, що наявні 150 - мм гаубиці та самохідні гармати того ж калібру не можуть ефективно руйнувати радянські укріплення того ж 150-мм калібру. Серед таких наприклад були "Брумбар" та "Хуммель". Тому німці зрозуміли - потрібно створити штурмову гармату більшого калібру для руйнування укріплень. Тому в 1943 році на шасі важкого танка Тигр Гудеріан запропонував створити штурмову гармату. Спочатку планували встановити 210-мм гармату, але вона була ще на стадії проектування. Тому Шпеєр запропонував в якості головного озброєння 380-мм морський бомбомет RW 61/5,4, який не був прийнятий на озброєння в Крігсмаріне. Нова САУ отримала назву Штурмтигр. У грудні 1943 року створили перший прототип, який потім 9 місяців проходив випробування на полігонах. Вже в серпні 1944 року почалося Варшавське повстання. Тоді штурмтигр єдиний раз застосували за призначенням - руйнування укріплень та будівель. Але були випадки, коли Штурмтигр успішно боровся з танками. Так, один з штурмтигрів 1001 роти у 1945 році зміг однією ракетою знищити 3 танки Шерман та 5 серйозно пошкодити. Всього за весь час виробництва виготовили 18 сау. Дві сау зараз знаходяться в музеях Німеччини, один в СРСР[3. с. 4, 10 - 11].

Тепер варто розглянути його будову та звернути увагу на його вогневу потужність - а тут є що сказати. Головним озброєнням, як вище вже було сказано, був 380 мм бомбомет. Штурмтигр вів вогонь не простими осколково-фугасними снарядами, а фугасними ракетами, яка містила в собі 125 кг(!) вибухівки. Сама ж ракета при всьому цьому важила 350 кг. Для заряджання ракети в казенну частину використовували спеціальну лебідку та систему роликів, яка була перед казенною частиною. Та навіть з цим всім, одну ракету заряджали в казенну частину 10 хвилин. Боезапас САУ складав 14 ракет. Але часто возили 13 ракет -

одна в казенній частині, 12 в бойовому відділенні. Просто 14 ракета була на зарядному лотку. Тут ще варто сказати, що при заряджанні ракету обертали у стволі бомбомета, аби виступи на ракеті увійшли в нарізи на стволі. Це робили за допомогою спеціального пристрою. Заряджали бомбомет в суворо вертикальному положенні. Максимальна дальність пострілу була 6 тисяч метрів. Коли ракета вилітала з бомбомета, вона мала швидкість 45 м/с, а потім вмикався двигун, і вона розганялася до 300 м/с. Як вище вже було сказано, то штурмтигр був зроблений на шасі танка Тигр. Якщо тигр важив 57 тонн, то штурмтигр - 65. Лобова броня була 150 мм під нахилом, що для 1944 року було доволі серйозним захистом проти будь якої гармати[4. с. 2].

Тепер варто звернути увагу на його вогневу потужність. Як вже було сказано, в його ракеті було 125 кг вибухівки. Для порівняння - американський фугасний снаряд калібру 155 мм M107 мав 6- 7 кг вибухівки; 203 мм фугасний снаряд сау M55 мав 22 кг вибухівки при масі 100 кг. Навіть 1250 кг фугасний снаряд Туре 0 калібру 460 мм японських лінкорів Ямато та Мусасі мав у собі 60 кг вибухівки. Тобто для танкового снаряду, а тим більше ракети - це аномально велика кількість вибухівки. Такої кількості вибухової речовини цілком було б достатньо, щоб знищити навіть найбільш захищені сучасні ОБТ(основний бойовий танк) - це Strv-122 PLSS(шведський Леопард 2, але з більш кращим захистом), Leopard 2A8(найновіша модель цього танка) та M1A2Sep v.3(остання модель Абрамса). Тобто, таку кількість вибухівки не витримає жоден сучасний танк, оскільки сучасна броня не розрахована на вибух в одній точці 125 кг аммотолу(а саме ця вибухівка була в ракеті штурмтигра. За кількістю вибухової речовини ракету штурмтигра переважає хіба що бронебійний снаряд калібру 600 мм самохідної мортири “Карл”, який при вазі понад 2 тонни, мав кілька сотень кг вибухівки, 800 мм бронебійний снаряд гармати “Дора”, який при вазі понад 7 тонн мав в собі більше тонни вибухівки та японська торпеда Туре 93 моделі M3 1943 року, яка містила в собі 780 кг вибухівки(ця торпеда відома як “Довгий спис”).

Друга Світова війна показала, що в бойових діях часто потрібні спеціальні види САУ, які могли б прикривати піхоту та знищувати танки, при цьому підтримуючи свої танки. Тому було створено САУ “Stug III”. Ця САУ була відносно недорогою та простою у виробництві, тому її було зроблено майже 12 тисяч одиниць. А через простоту експлуатації та зручність, вони на початок 1944 року знищили одних лише 20 тисяч радянських танків.

Але вони і піхоту цілком успішно підтримували в боях. У висновку можна сказати, що ця САУ задумувалась як засіб підтримки піхоти, але стала ледь не найбільш ефективним винищувачем танків. Щодо Штурмтигра, у висновку можна сказати, що причини її появи були очевидні - німцям потрібен був танк, який руйнував би укріплення одним влучанням. Його застосування у Варшаві себе виправдало, але разом з тим він цілком ефективно міг знищувати і піхоту супротивника, а в окремих випадках - знищувати танки.

Література

1. Барятинский М. Штурмовое орудие «Stug III». *Серия «Бронекolleкци»*. Приложение к журналу «Моделист - конструктор». 2001. № 6 (39). 36 с.
2. Свирин М. Штурмовое орудие Stug III». *Приложение к журналу «М-ХОББИ»* Выпуск № 3. 1996. 51 с.
3. Коломиец М. Штурмтигр. *Серия «Танки в деталях»*. Москва: Издательство «Стратегия КМ». 2000. 58 с.
4. Танки мира №005 - «Штурмтигр». Журнал «Танки мира» *Приложение к журналу «Арсенал-Коллекция»*. Москва, 1996. 16 с.

Науковий керівник: Добролюбська Ю. А., д. філос. н., професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.